

5. Хакен Г. Синергетика: Иерархия неустойчивости в самоорганизующихся системах и устройствах. Москва: Мир, 1985. 419 с.
6. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. On CD. Mannheim: Dudenverlag, 2003.
7. Kärnten will 500 Millionen nicht zahlen. URL: http://www.wienerzeitung.at/nachrichten/oesterreich/politik/620385_Kaernten-will-500-Millionen-nicht-zahlen.html
8. Köhler R. Zur linguistischen Synergetik: Struktur und Dynamik der Lexik. Bochum: Studienverlag Brockmeyer, 1986. 200 S.
9. Nüse R. Lexikalische Semantik als Psycholinguistik: Ein Experiment zum Polysemie / Monosemie-Problem bei Präpositionen. Lexikalische Semantik aus kognitiver Sicht: Perspektiven im Spannungsfeld linguistischer und psychologischer Modellierungen. Hrsg. von P. Ludewig, B. Geuts. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1998. S. 119–139.
10. Schwarz M. Einführung in die Kognitive Linguistik. 2. überarb. Aufl. Tübingen und Basel: Francke Verlag, 1996.
11. Zipf G. K. Human behaviour and the principle of least effort. Cambridge: Addison–Wesley, 1949. 573 p.

ЛІНГВАЛЬНІ ІДЕНТИФІКАТОРИ ЯК РЕПРЕЗЕНТАТОРИ КОМУНІКАТИВНИХ ОЗНАК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Заліпська І.Я.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови,
Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України
м. Тернопіль, Україна*

Культура мови – це самостійна лінгвістична дисципліна, яка вивчає норми літературної мови, комунікативні ознаки мови та якість мови загалом.

Теоретичні основи культури мови як науки та комунікативні ознаки мови досліджували зарубіжні й українські науковці, зокрема В. Матезіус, Б. Гавранек, Й. Вахек, І. І. Огієнко, О. Б. Курило, М. Ф. Сулима, М. М. Пилинський, Б. М. Головін, А.М. Васильєва, Н. Д. Бабич, С. Я. Єрмоленко, Л. І. Мацько, Л. В. Струганець, М. Ніколіч та ін.

Комунікативні ознаки – це характеристики змісту та форми мови, сумарна оцінка рівня досконалості володіння літературною мовою.

Мета наукової розвідки – визначити словесно-знакові характеристики комунікативних ознак. У дослідженні пропонуємо використовувати поняття «**лінгвальні ідентифікатори**» – сукупність диференційних мовних особливостей кожної комунікативної ознаки [1, с. 6].

Центральною комунікативною ознакою мови є *правильність* – дотримання норм сучасної української мови. Основним лінгвальним ідентифікатором правильності є дотримання норм усіх рівнів мовної ієрархії, тобто досконале володіння орфоепічними, акцентуаційними, лексичними, словотвірними, морфологічними, синтаксичними, стилістичними, орфографічними та пунктуаційними нормами української літературної мови. З правильністю тісно пов'язана точність мови.

Точність мови – це вираження думки адекватно предметові або явищу дійсності, тобто несуперечність реального предмета і його назви.

До лінгвальних ідентифікаторів точності належать: оптимальний вибір слів із синонімічного ряду, чітке розмежування полісемії, розрізнення омонімії; знання значень слів хронологічно маркованої лексики (неологізмів, історизмів, архаїзмів); розуміння значень вузькоспеціалізованих слів (термінів, професіоналізмів) із різних галузей знань.

Логічність мови відображає структуру думки (тексту), дає змогу бачити її розвиток завдяки вдалому поєднанню слів у речення за певними законами, які сприяють розумінню змісту і мети повідомлення.

До основних лінгвальних ідентифікаторів, які характеризують логічність як комунікативну ознаку, належать:

- відповідність змісту висловлювання думці;
- правильний порядок слів у реченні;
- дотримання хронологічності викладу;
- чітке розмежування конкретних та абстрактних понять;
- смислове узгодження частин тексту.

Образність мови орієнтована на виникнення додаткових асоціативних зв'язків, які з'являються через уживання слів і словосполучень у незвичному для них оточенні. Це використання різноманітних стилістичних тропів і фігур. Стилiстичні засоби журналісти застосовують для прихованого та явного впливу на аудиторію. Лінгвальні ідентифікатори образності представлено за рівнями мовної ієрархії. До одиниць з образотворчим потенціалом відносимо:

- фонетичні засоби;
- лексико-фразеологічні засоби;
- морфемно-словотвірні засоби;
- синтаксичні засоби.

Багатство мови детермінується умінням мовців використовувати велику кількість лінгвальних одиниць – слів, словосполучень, речень. Коли говоримо про багатство мови, перш за все маємо на увазі лексичне багатство, мовними ідентифікаторами якого є:

- активний словник мовця;
- використання засобів лексичної і синтаксичної синонімії;
- уживання фразеологізмів;
- наявність стилістичних фігур і тропів;
- інтонаційне наповнення тексту.

Різноманітність – це «використання різних засобів і способів для вираження того самого змісту, звертання до системних і контекстуальних синонімів, до джерел стилістичного урізноманітнення мови» [2, с. 57–58]. Визначальною характеристикою різноманітності слугує виклад змістовно тотожного повідомлення різними лінгвальними ресурсами.

Ідентифікаторами цієї комунікативної ознаки передусім вважаємо семантичну і граматичну синонімію. За нашими спостереженнями, поняття «багатство мови» і «різноманітність мови» не є тотожними, проте, зважаючи на спільні лінгвальні ідентифікатори, завжди ідуть у парі.

Доступність мови – це здатність форми мови бути зрозумілою адресатам завдяки вдало дібраній лексиці, врахуванню особливостей аудиторії, співрозмовника (віку, соціального статусу, настрою і т. ін.), логічній аргументації висловлення.

Серед словесно-знакових ідентифікаторів доступності варто виокремити такі: уникнення надмірної кількості іншомовних слів (передусім рідковживаних); уникнення термінів із вузькоспеціалізованих галузей знань; відповідність повідомлення комунікативній сприйнятливості аудиторії.

Змістовність мови визначається інформативним наповненням висловлювання, відповідністю його темі повідомлення. Ця ознака передбачає повне розкриття предмета розмови, врахування інтересів і запитів аудиторії. Змістовність мови як комунікативна ознака інтегрує такі лінгвальні ідентифікатори:

- інформативне наповнення висловлювання;
- підпорядкування обраній темі;
- розкриття теми завдяки оптимальній кількості мовних знаків;
- відсутність повторів.

Експресивність мови виражає почуття, настрої, переживання особистості стосовно висловленого. Така комунікативна ознака реалізується за допомогою інтонації суб'єкта, лексичного складу і граматичного ладу мови. Культура вираження почуттєвої сфери людини слугує важливим чинником загальномовної культури. До основних ідентифікаторів експресивності належить наявність експресивно забарвленої лексики, стилістичних фігур і тропів. Отже, особливість кожної комунікативної ознаки експлікується лінгвальними ідентифікаторами. У галузі культури мови сприймається як аксіома теза, що центральною характеристикою мови слугує правильність. Проте незаперечним є факт, що зразкова літературна мова постає в результаті взаємодії усіх комунікативних ознак.

Література:

1. Заліпська І. Я. Комунікативні ознаки української мови у прямому радіо- і телефілімі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2013. 20 с.
2. Струганець Л. В. Культура мови. Словник термінів. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 88 с.